

بارندگی‌های سالانه بحران آب را در خراسان رفع نمی‌کند

نویسنده: بهناز رحیمیان

روزهای زمستانی را به امید نزولات آسمانی چشم بر آسمان دوختیم و دعا کردیم اما بارش‌های این فصل به‌خصوص در خراسان رضوی با توجه به شدت بحران کم‌آبی که با آن مواجه هستیم...

۱۳۹۵/۰۲/۲۰

روزهای زمستانی را به امید نزولات آسمانی چشم بر آسمان دوختیم و دعا کردیم اما بارش‌های این فصل به‌خصوص در خراسان رضوی با توجه به شدت بحران کم‌آبی که با آن مواجه هستیم، بسیار اندک و نگران‌کننده بود. اما گویا سال ۹۵ نکویی خود را از بهارش به رخ کشیده و بارش‌های بی‌سابقه حداقل در دهه‌های اخیر، روزه‌های امید را در دل مردمان این سرزمین، باز کرده است اگرچه از سوی دیگر خبرهای نگران‌کننده‌ای نیز درباره خسارت‌های ناشی از وقوع آبگرفتگی و سیلاب‌ها به گوش می‌رسد. در این میان اظهارات متناقضی در خصوص مدیریت آب‌های روان و سیلاب‌ها شنیده می‌شود که مردم را در پذیرش و یا رد هریک از این اظهارات دچار تردید کرده و این سؤال را مطرح می‌کند که این بارندگی‌ها چه تأثیری در رفع بحران آب خواهد داشت. مدیر مطالعات پایه منابع آب در آب منطقه‌ای خراسان رضوی در این زمینه اظهار کرد: بارش‌های اخیر در خراسان رضوی، بارش‌های حدی نامیده می‌شود که در نتیجه حاکم بودن پدیده جوی النینو اتفاق افتاده و از سوی وزارت نیرو پیش‌بینی و هشدارهای لازم داده شده بود.

دکتر «احمد قندهاری» با تأکید بر اینکه بارش در یک دوره ۲ ماهه ملاک ما برای سدسازی نیست، افزود: ساخت سد از سوی وزارت نیرو مبتونی بر تحلیل‌های این وزارتخانه در دراز مدت است و با توجه به هزینه میلیاردی ساخت یک سد از بیت‌المال باید مدت بهره‌برداری، دوره آگیری و میزان استحصال آن در عمر مفید سد مد نظر باشد و منتقدان در اظهار نظرها باید به آمار و اطلاعات متولیان آب منطقه‌ای رجوع کنند.

وی با اشاره به اینکه آب منطقه‌ای خراسان رضوی سعی کرده تا افراط و تفریط را در سدسازی به حد تعادل برساند، افزود: با توجه به مطالعات بلند مدت و گسترده زیست‌محیطی برای ساخت یک سد، ۱۷ گزارش از سوی مشاوران متخصص تهیه شده است و برای اجرا، طرح باید از فیلترهای متعدد از دریافت مجوز تا تعیین اعتبار، عبور کند و تأیید شود بنابراین احتمالات مبنای کار ما نیست.

این مقام مسئول در خصوص سد در حال ساخت شوریجه در انتهای دشت مشهد، اظهار کرد: این سد در انتهای دشت مشهد رواناب‌های ما را به خوبی کنترل کرده و تا حدی نیز سبب

کنترل سرریز بارش‌های حدی می‌شود. این سد در واقع منابع آبی دشت مشهد را مدیریت می‌کند و با بهره‌برداری از آن نگرانی‌های برخی از دلسوزان رفع خواهد شد. مدیر مطالعات پایه منابع آب در خصوص پیشگیری از خسارات سیلاب‌ها گفت: علاوه بر سدسازی، همگامی با سیلاب و داشتن آمادگی وقوع آن در پیشگیری از سیلاب‌ها مؤثر است که خراسان رضوی توانسته در سال‌های اخیر از طریق کمیته مربوطه در استانداری با دبیری آب منطقه‌ای به میزان قابل توجهی خسارات ناشی از سیلاب را کاهش دهد.

سیلاب‌ها؛ فرصتی در کنار آبرفت‌ها

این مقام مسئول آب‌های سیلاب‌ها را در کنار آبرفت‌ها یک فرصت دانست و افزود: وقوع سیلاب‌ها سبب تغذیه سفره‌های آب زیر زمینی می‌شود و بخشی از تجدید حیات آبرفت محسوب می‌شود که خراسان رضوی بیش از ۸۰ درصد به آن وابسته است.

وی با بیان اینکه سیلاب‌ها دوره بازگشت دارند، عنوان کرد: با افزایش سیلاب، امکان تکرار آن کم می‌شود بنابراین موضوعات اقتصادی برای مواجهه با سیلاب حائز اهمیت است و به‌منظور مدیریت سیلاب‌های بزرگ بایدکارهای غیرسازه‌ای را که آمادگی‌های قبل از وقوع سیلاب مانند اطلاع‌رسانی و هشدار دارد، انجام داد.

قندهاری عنوان کرد: با توجه به شرایط اقلیمی منطقه، اجرای طرح آبخیزداری در همه نواحی استان قابل تأیید نیست زیرا ثابت شده که اندک آبی هم که در آنها جمع شده بود تبخیر شد بنابراین این طرح برای مناطق پربارش اهمیت بیشتری دارد.

وی اظهار کرد: با توجه به مدت سال آبی که از اول مهر هر سال تا مهر سال بعد محاسبه می‌شود، میزان بارندگی خراسان رضوی تاکنون به ۸/۵ درصد نسبت به سال قبل و ۶ درصد نسبت به متوسط دراز مدت کاهش داشته که البته میزان بارش در فروردین نسبت به سال گذشته ۱۲۶ درصد و نسبت به متوسط ۶۶/۵ درصد افزایش را نشان می‌دهد.

واژه نادرست هدر رفت آب

کارشناس ارشد علوم آب نیز با بیان اینکه خراسان رضوی به‌عنوان یک منطقه خشک و نیمه خشک دارای رودخانه‌ها دائمی نیست، اظهار کرد: رودخانه‌ها در این منطقه فصلی است و بر اساس بارانی که در فصول پاییز، زمستان و بهار اتفاق می‌افتد، جریان آب را از خود عبور می‌دهند.

«محمد بهنام رسولی» تأکید کرد: با توجه به اینکه جریان آب در رودخانه‌های استان در فصل پاییز و بهار عمدتاً سیلابی است، بنابراین این آب در فصول خشک سال باید مدیریت شود و از سوی دیگر به‌منظور جلوگیری از خطرات احتمالی سیلاب، ایجاد سد و سازه‌های تغذیه مصنوعی و نیز طرح‌های آبخوان داری و آبخیزداری در دستور کار باشد.

وی با بیان اینکه سیلاب و رودخانه‌های فصلی ذات اقلیم ما است، افزود: تمدن ما با رودخانه‌های فصلی شکل گرفته و مدیریت سیلاب‌ها نیز به لحاظ خسارات احتمالی و مدیریت منابع در فصول خشک سال و بدون بارش یک موضوع پذیرفته شده است.

این کارشناس علوم آب به رویکردهای جامعه در خصوص مدیریت آب، اشاره کرد و گفت: برخی کارشناسان معتقدند سدسازی به هرشکلی مردود و سیلاب مفید است و از سوی دیگر گروهی از سوءمدیریت جریان آب در بستر رودخانه‌ها انتقاد دارند، که هر دوی این نگاه‌ها اشکال دارد.

وی با نادرست خواندن واژه هدر رفت آب، اظهار کرد: برخی از اظهار نظرها در خصوص مدیریت آب ناشی از دریافت نادرست ساختار هیدرولوژیکی استان است، زیرا رودخانه‌ها منبع

استحصال، تغذیه سفره‌های زیر زمینی و سیراب کردن زمین‌های اطراف خود هستند و بنابراین هیچ آبی در طبیعت به هدر نمی‌رود.

رسولی در خصوص طرح‌های آبخیزداری و آبخوان‌داری نیز گفت: این طرح‌ها فرسایش خاک را کنترل می‌کند و نیز با نگاهداشت آب به صورت مقطعی سبب نفوذ آب در سطح آبخوان به صورت آبخیزداری می‌شود.

وی با تأکید بر اینکه مدیریت کامل جریان آب سطحی منجر به صدمات جبران ناپذیر به محیط‌زیست می‌شود، افزود: نمونه عینی این پدیده دریاچه ارومیه است که خشک شدن آن به دلیل خشکسالی هیدرولوژیکی و بستن ورودی‌های آن بود در حالی که تبخیر و هرگونه برداشت به‌عنوان خروجی‌ها از آن ادامه داشت و سبب تهی شدن تدریجی آن شد.

کارشناس علوم آب با بیان اینکه در سد سازی باید مسائل محیط‌زیستی رعایت شود، افزود: حقایق محیط‌زیست اکولوژی و نیز تغذیه آبخوان‌های پایین دستی در سد سازی باید رعایت شود و بستن کامل ورودی یک دشت ضمن بروز مشکل در تغذیه آن، تجدید پذیری دشت را نیز از بین می‌برد.

وی ادامه داد: در مناطقی مانند خراسان رضوی ساخت غیراصولی سدها سبب تبخیر و تعرق آب ذخیره شده در فصول خشک خواهد شد در حالی که نفوذ این آب به سفره‌های زیر زمینی سبب پالایش آنها شده و استفاده از آن را در فصول مختلف سال امکان پذیر می‌کند.

وی تأکید کرد: استانداردهایی در خصوص ساخت سدها باید رعایت شود و اینکه سدسازی تنها راه کنترل منابع آب‌های فصلی و سطحی نیست و گزینه‌های دیگری مانند طرح‌های آبخوان‌داری و آبخیز داری و تغذیه مصنوعی نیز با توجه به شرایط موجود باید در نظر گرفته شود که هیچ یک ذاتا بد و یا کاملا مطلوب نیستند.

کارشناس علوم آب با بیان اینکه سد سازی در سال‌های گذشته به صورت افراطی در دستور کار وزارت نیرو قرار گرفته بود، اظهار کرد: این موضوع در خراسان رضوی وضعیت تالاب‌ها و زیست بوم را در معرض خطر قرار داده و تغذیه طبیعی دشت‌ها را دچار مشکل کرده است ضمن اینکه اضافه برداشت از سفره‌های زیرزمینی نیز مشکلاتی را به وجود آورده است.

وی در خصوص بارندگی‌های امسال گفت: اگرچه به لحاظ هواشناسی و هیدرولوژی امسال در دشت مشهد تر سالی محسوب می‌شود اما با توجه به میزان بارندگی در کل استان این میزان پایین‌تر از حد متوسط است.

رسولی با تأکید بر اینکه ترسالی در دشت مشهد شرایط بحران آبی را از بین نبرده است، افزود: اکنون فقط ۲۰ درصد منابع آب آشامیدنی مشهد از سدهای کارده و طرق و بقیه آن از منابع آب‌های زیر زمینی و یا از سد دوستی تأمین می‌شود.

وی در ارتباط با میزان آبیگری سد دوستی از بارندگی‌های اخیر نیز گفت: بخش عمده آب سد دوستی از رشته کوه‌های هندوکش در شمال افغانستان تأمین می‌شود و بارندگی‌های مشهد فقط در سدهای کارده و طرق خود را نشان می‌دهد.

کارشناس علوم آب با بیان اینکه اضافه برداشت از منابع آب‌های زیر زمینی در استان دست کم یک میلیارد مترمکعب و در مشهد ۲۰۰ میلیون مترمکعب است، عنوان کرد: بنابراین در شرایط ترسالی حجم روانابی که ایجاد می‌شود قادر به غلبه بر اضافه برداشت‌ها نیست و باید اذعان کرد که بحران آب در مشهد و خراسان کلان‌تر از آن است که بارندگی سالیانه بتواند بخشی از آن را پوشش دهد اما به هرصورت این بارندگی‌ها اتفاق مثبتی است.